

شناسنامه داستان و داستان نویسی

آثار دیگری از جمال میرصادقی در نشر لوگوس:

- واژه‌نامه هنر داستان نویسی: فرهنگ تفضیلی اصطلاح‌های ادبیات داستانی. ویراست چهارم. همراه با مدخل‌های تازه
- یک شاخه گل سرخ (رمان)
- شهرزاد و مرگ و داستان‌های دیگر (مجموعه داستان کوتاه)
- آن سوی پرچین: داستان‌هایی کوتاه از مشاهیر جهان (مجموعه داستان کوتاه به انتخاب و ترجمه جمال میرصادقی)
- او را صدا می‌زدند (رمان داستان کوتاه)
- گلدشت داستانی (داستان‌هایی با تفسیر از جمال میرصادقی)

Introducing Story and Story Writing Jamal Mirsadeghi

© Logos Publications 2020

شناسنامهٔ داستان و داستان‌نویسی

همراه با شاهدهای داستانی

جمال میرصادقی

سرشناسه: میرصادقی، جمال، ۱۳۱۲-

عنوان و نام پدیدآور: شناسنامه داستان و داستان نویسی همراه با شاهدهای داستانی /

جمال میرصادقی؛ ویراستار نسرين اسدی.

مشخصات نشر: تهران، لوگوس، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: [۶]، ۲۹۱ ص.؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

شابک: ۸-۴۰-۶۲۸۸-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: ص.ع. به انگلیسی: Jamal Mirsadeghi. Introducing Story and Story Writing, c2020

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: داستان نویسی Fiction -- Authorship

موضوع: داستان نویسی -- تاریخ Fiction -- Authorship -- History

موضوع: داستان های فارسی -- قرن ۱۴ Persian fiction -- 20th century

رده بندی کنگره: PN۳۳۵۵

رده بندی دیویی: ۸۰۸/۳

شماره کتاب شناسی ملی: ۶۱۳۶۴۹۵

لوگوس

شناسنامه داستان و داستان نویسی

جمال میرصادقی

ویراستار: نسرين اسدی

طراح جلد: حسین راست منش

چاپ اول: ۱۳۹۹

شمارگان: ۴۰۰

شابک: ۸-۴۰-۶۲۸۸-۶۲۲-۹۷۸

قیمت: ۵۸۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید آن کلاً یا جزئاً، به هر شکل اعم از چاپ، فتوکپی، اسکن،

صوت، تصویر یا انتشار الکترونیک بدون اجازه مکتوب از نشر لوگوس ممنوع است.

موبایل مرکز پخش: ۰۹۰۲۱۵۴۰۰۴۲

فروشگاه آنلاین لوگوس

www.irlogos.com

فهرست

۱. داستان، درخت ریشه در خود ۱
- یادداشت‌ها ۳
۲. چیزی مهم‌تر از ادبیات نیست ۵
- زوزه‌باد ۱۳
- یادداشت‌ها ۱۶
۳. مقدماتی برای نویسنده شدن ۱۷
- ۱.۳. علاقه ۱۷
- ۲.۳. پشتکار ۱۸
- ۳.۳. شناخت داستان ۱۸
- ۴.۳. عادت به نوشتن ۱۹
- ۵.۳. توانایی نوشتن ۲۰
- ۶.۳. مطالعه دقیق آثار ۲۱
- ۷.۳. توجه به توصیه‌های نویسنده‌های بزرگ ۲۲
- آفتاب عالم‌تاب ۲۴
- یادداشت‌ها ۲۹
۴. مرحله‌های آغازین: داستان‌نویسی موهبتی الهی نیست ۳۱
- ۱.۴. موهبت داستان‌نویسی ۳۱
- ۲.۴. تاریخچه داستان ۳۲
- ۳.۴. می‌توان داستان‌نویس شد ۳۳
- ۴.۴. جلوه‌گاه عاطفی و روانی ۳۵
- ۵.۴. آموزش و فراگیری ۳۷
- ۶.۴. پرورش قدرت خلاقیت ۳۹
- ماه‌پری و خورشیدپری ۴۱
- یادداشت‌ها ۴۴

۵. داستان نوشتن را از کجا شروع کنیم؟ ۴۵
- ۱.۵. نوآموزی ۴۵
- ۲.۵. کلی‌گرایی، جزئی‌پردازی ۴۸
- تاب...تاب ۵۱
- یادداشت‌ها ۵۹
۶. داستان و عناصرش ۶۱
- ۱.۶. سه عامل بنیادی ۶۱
- ۲.۶. حادثه، بنیاد کننده داستان ۶۵
- جویبار ۷۱
- یادداشت‌ها ۷۵
۷. داستان و انواع آن ۷۷
- ۱.۷. قصه ۷۸
- ۲.۷. رمانس ۷۹
- ۳.۷. داستان کوتاه ۸۱
- ۴.۷. داستان‌های کوتاه کوتاه ۸۸
- ۵.۷. داستان لحظه‌ای ۸۸
- ۶.۷. داستان بلند ۸۹
- ۷.۷. ناولت ۸۹
- ۸.۷. رمان ۹۰
- ۹.۷. رمان کوتاه ۹۱
- ۱۰.۷. رمان داستان کوتاه ۹۲
- ۱۱.۷. داستان‌های به هم پیوسته ۹۲
- کوچه‌های آفتابی ۹۴
- یادداشت‌ها ۹۵
۸. روان‌شناسی عام، روان‌شناسی خاص ۹۷
- ۱.۸. بازتاب احساسی، اندیشگی و خیالی در داستان ۹۸

در آغاز	۱۰۰
۹. حادثه و بازتاب‌هایش	۱۰۴
۱.۹. حادثه استقلال یافته	۱۰۶
۲.۹. حادثه‌های ضمنی	۱۰۷
پرواز دُرناها	۱۰۹
یادداشت‌ها	۱۱۶
۱۰. بقای داستان	۱۱۷
دخترک	۱۱۹
۱۱. سه خصوصیت داستان	۱۲۳
عشق، نام تو	۱۲۵
۱۲. داستان خوب	۱۳۰
۱.۱۲. سرگرم‌کنندگی	۱۳۱
۲.۱۲. اطلاعات دهنده‌گی	۱۳۵
۳.۱۲. ویژگی‌های فنی	۱۳۶
۴.۱۲. انسان‌گرایی	۱۳۶
از هوا آتش می‌ریخت	۱۳۸
۱۳. پیرنگ و انواع آن	۱۴۱
۱.۱۳. پیرنگ از نظر ساختاری و معنایی	۱۴۳
۱.۱.۱۳. پیرنگ بسته	۱۴۳
۲.۱.۱۳. پیرنگ باز	۱۴۵
۳.۱.۱۳. رنگ موازی	۱۴۶
۴.۱.۱۳. پیرنگ روشن‌گر	۱۴۷
۶.۱.۱۳. پیرنگ اندیشه	۱۴۸
۷.۱.۱۳. پیرنگ بیرونی	۱۴۸
۸.۱.۱۳. پیرنگ درونی	۱۴۹
۹.۱.۱۳. پیرنگ شخصیت	۱۴۹

- ۱۵۰..... ۱۰.۱.۱۳. پیرنگ عمل داستانی
- ۱۵۱..... ۱۱.۱.۱۳. پیرنگ کلیشه‌ای
- ۱۵۱..... ۲.۱۳. الگوهای پیرنگ
- ۱۵۱..... ۱.۲.۱۳. پیرنگ جست‌وجو
- ۱۵۱..... ۲.۲.۱۳. پیرنگ انتقام
- ۱۵۲..... ۳.۲.۱۳. پیرنگ عشق
- ۱۵۳..... ۴.۲.۱۳. پیرنگ ماجراجویی
- ۱۵۳..... ۵.۲.۱۳. پیرنگ تعقیب
- ۱۵۴..... ۶.۲.۱۳. پیرنگ یکی علیه همه
- ۱۵۴..... ۷.۲.۱۳. پیرنگ آدم جدا بافته
- ۱۵۴..... ۸.۲.۱۳. پیرنگ قدرت
- ۱۵۴..... ۹.۲.۱۳. پیرنگ تمثیلی
- ۱۵۵..... ۱۰.۲.۱۳. پیرنگ فرعی
- ۱۵۶..... راست‌قامت
- ۱۶۰..... یادداشت‌ها
- ۱۶۱..... ۱۴. درونمایه و انواع آن
- ۱۶۱..... ۱.۱۴. انواع درونمایه، زبان احساس، اندیشه و خیال در داستان
- ۱۶۳..... ۲.۱۴. ویژگی‌های درونمایه
- ۱۶۴..... ۳.۱۴. زبان احساس در داستان: لرزه
- ۱۷۸..... یادداشت‌ها
- ۱۷۹..... ۱۵. زاویه دید و انواع آن در داستان
- ۱۸۱..... ۱.۱۵. انواع زاویه دید
- ۱۸۳..... ۲.۱۵. زاویه دید ترکیبی
- ۱۸۶..... موش
- ۱۸۷..... یادداشت‌ها
- ۱۸۹..... ۱۶. شیوه‌های روایت
- ۱۹۱..... ۱.۱۶. آهنگ روایت

۱۹۱.....	۲.۱۶. روایتگری زمان .....
۱۹۳.....	۳.۱۶. گزارشِ عمل داستانی و توصیف عمل داستان .....
۱۹۵.....	سالاریچه .....
۱۹۷.....	۱۷. داستان را حکایت نکنیم .....
۲۰۳.....	وداع .....
۲۰۶.....	یادداشت‌ها .....
۲۰۷.....	۱۸. اختلاف داستان با گزارش و طرح .....
۲۰۷.....	۱.۱۸. اختلاف داستان با گزارش .....
۲۰۹.....	۲.۱۷. اختلاف داستان با طرح .....
۲۰۹.....	۳.۱۸. سه مرحلهٔ داستان .....
۲۱۰.....	۴.۱۸. تحول، عنصر سازندهٔ داستان .....
۲۱۱.....	۵.۱۸. داستان خردگرا- مینی مالیستی .....
۲۱۱.....	اسب سوار و مرد چلاق .....
۲۱۲.....	۶.۱۸. گزارش: بیان توضیحی و تشریحی .....
۲۱۲.....	قتل‌های سیاسی .....
۲۱۳.....	طرح: .....
۲۱۳.....	راه .....
۲۱۵.....	عرقچین با آب می‌رفت .....
۲۱۹.....	یادداشت‌ها .....
۲۲۱.....	۱۹. داستانِ بدون پیرنگ .....
۲۲۳.....	چراغ‌ها .....
۲۲۴.....	۲.۱۹. داستان‌های وهمناک .....
۲۲۷.....	قتل نفس .....
۲۳۱.....	۲۰. داستان‌های واقعی و داستان‌های خیالی .....
۲۳۱.....	۱.۲۰. داستان‌های واقعی .....
۲۳۳.....	۲.۲۰. داستان‌های خیالی .....

۲۳۳.....	۳.۲۰. داستان‌های مکتبی .....
۲۳۵.....	تلاقی .....
۲۳۹.....	۲۱. داستان‌های مرسوم .....
۲۴۲.....	شام غریبان .....
۲۴۶.....	یادداشت‌ها .....
۲۴۷.....	۲۲. داستان موضوعی .....
۲۵۰.....	پیش پای محبوب .....
۲۵۴.....	یادداشت‌ها .....
۲۵۵.....	۲۳. داستان‌های برشی .....
۲۵۸.....	چراغ به دست‌ها .....
۲۶۱.....	۲۴. داستان‌های تجارتي، داستان‌های غیرتجاری .....
۲۶۵.....	مرخصی .....
۲۷۳.....	۲۵. داستان‌های عامه‌پسند .....
۲۷۷.....	احساس سوختن .....
۲۷۸.....	یادداشت‌ها .....
۲۷۹.....	۲۶. لطیفه .....
۲۸۱.....	آخیش ش ش ش .....
۲۸۱.....	یادداشت‌ها .....

۱. داستان، درخت ریشه در خود

از چاپ نخستین مجموعه داستان «مسافره‌های شب» من که در چاپ نخست با نام «شاهزاده خانم سبز چشم»، در سال ۱۳۴۱ منتشر شده بود تاکنون پنجاه و نه سال می‌گذرد و عمر طولانی به من این فرصت را داد تا آنچه مرا در طی سال‌ها ساخته و پرداخته و حوادثی که بر من گذشته و بازتاب‌های آن‌ها را در داستان‌های «واقعی» و «خیالی» محقق کنم. نویسندگی سرنوشت من بوده و مرا به راهی کشانده که همیشه در زندگی‌ام هدف داشته باشم و خودم را پیوسته با وضعیت و موقعیت‌های پیش‌آمده، هماهنگ کنم؛ زیرا که نویسندگی بازیابی پی‌درپی و درگیری مداوم با زمانه است: زمانه عام و زمانه خاص. منظورم از زمانه عام رویارویی با اجتماع و کشوری است که نویسنده در آن زاده شده و رشد و تعالی یافته. ممکن است بعضی از نویسنده‌ها به زمانه عامشان و پرداختن به کارکردهای سیاسی و اجتماعی توجهی نداشته باشند و در آثارشان تنها به زمانه خاص خود، یعنی به جهان درونی‌شان بپردازند و حوادثی که بر آن می‌گذرد و تعهدی نسبت به جهان بیرون نداشته باشند، به قول آلن روب گریه، نویسنده پیشتازش فرانسوی: «نویسنده فقط در هنر خود می‌تواند ملتزم باشد.»

گروهی از مشاهیر ادب چنین نظری را رد می‌کنند و معتقدند که نویسنده چون از

اجتماعش برخاسته، در همه حال باید در هنر خود نسبت به آن متعهد باشد و ادبیات به محض ارائه شدن، امری اجتماعی است و به این اعتبار، نویسنده وظیفه سیاسی و عامی را یدک می‌کشد و رسالتی را به عهده می‌گیرد. من در جستاری در کتاب «داستان و داستان‌نویس» به این مهم پرداخته‌ام و در این جا آن را تکرار نمی‌کنم.

گفتم که نویسندگی بازبینی و رویارویی پیاپی با زمانه است، زمانه برای من میدان مبارزه مداوم با کوچکی و حقارتی است که از بدو تولد با آدم زاده می‌شود و ممکن است خیلی‌ها با آن کنار بیایند و عمری با آن به سر آورند. ممکن است بسیاری را آزار بدهد و مسبب بسیاری از ناکامی‌ها در زندگی آن‌ها شود، همچنین ممکن است خیلی‌ها را به پیش براند و زندگی آن‌ها را متعالی کند.

من خیلی زود آن را در دوران کودکی و نوجوانی تجربه کرده‌ام. نداشتن اعتمادبه‌نفس در کارها، سال‌ها زندگی مرا تباہ کرده بود، احساس حقارتی در من به وجود آورده بود که مرا از جمع و جماعت گریزان کرده بود و به انزوا کشانده بود.

یکی از انگیزه‌های نخستین من در زندگی مبارزه با این احساس درونی و کوچک‌بینی خودم بود. از این رو، به نویسندگی روی آوردم تا این کم‌بینی خودم را از میان بردارم. موفق شدم روی پای خودم بایستم و اعتمادبه‌نفس خودم را با نوشتن به دست آورم.

بعدها انگیزه مبارزه با حقارت، جای خود را به مبارزه با ترس فراگیری داد که در مقام نویسندگی احساس می‌کردم، ترس از این که به بیراه بروم و وسیله‌ای بشوم برای پیشبرد اهداف تبلیغاتی و ایدئولوژیک حکومت‌ها و حزب‌ها و دسته‌ها. اگر در دورانی با کوچک‌بینی خودم می‌جنگیدم، بعد از آن، دوری از هر رنگ و انگی، رسالت و صداقت و پاکیزگی در نوشتن، فکر و ذکر مداوم من شده بود. سعی می‌کردم که با داستان به زندگی ام معنا بدهم و این معنا مرا در رسیدن به هدف‌های انسانی و تعهدهای اجتماعی کمک کند. برای آن که بتوانم به این آمال دست یابم و همیشه نویسنده‌ای واقعی بمانم و خودم باشم، این ترس ضرورت داشت، ترس از وادادگی و رسانه‌ای شدن و در خدمت ایدئولوژی خاصی بودن که پاکیزگی و جلای داستان را آلوده می‌کرد و ریشه آن را می‌پوساند.

چه چیزی زشت‌تر از این که نویسنده، نویسنده رسمی شود، نویسندگان

۱. داستان، درخت ریشه در خود ۳ \

سرسپرده به نظام حکومتی ننگ نویسندگی اند.^۱

کجایند خیل عظیم نویسنده‌های جیره‌خوار شوراها، دیدیم که با از هم پاشیدن حکومت شوراها در روسیه، آن‌ها هم به فراموشی رفتند و کجایند نویسنده‌های مکتبی که وحی و شهود را جانشین مادپگری و تجربه‌آزمایی کرده بودند و به قصه‌ها و حکایت‌های اخلاقی روی آورده بودند.

داستان، درخت تناوری است که ریشه در خود دارد و از گرمای درون خود زندگی می‌یابد، اگر به گرمای بیرون از جنم خود روی آورد، از درون می‌پوسد و فاسد می‌شود و از این رو، پاکی و نظارت همیشگی بر خود را می‌خواهد. نویسنده ناظری است بر آنچه خود آفریده و داستان، درستی و بی‌غشی را می‌طلبد.

یادداشت‌ها

---

۱. لونید لئونوف، واسیلی آکسیونوف و دیگران، وظیفه ادبیات، ترجمه و تدوین ابوالحسن نجفی، تهران: زمان، ۱۳۵۶، ص ۲۲۲.